

Silvija Banić,
povjesničarka umjetnosti i konzervatorica

**Ranonovovjekovne tkanine s uzorkom
 na liturgijskim predmetima Zadarske
 nadbiskupije**

doktorska disertacija
mentor: akademik Radoslav Tomić,
red. prof.

**Disertacija je obranjena 19. rujna 2016.
 godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta
 u Zagrebu, pred povjerenstvom:
 dr. sc. Jasenka Gudelj, izv. prof.
 (predsjednica)
 dr. sc. Sanja Cvetnić, red. prof.
 dr. sc. Zoraida Demori Staničić, nasl. doc.**

SAŽETAK

Utvrđivanje korpusa tkanina s uzorkom nastalih u razdoblju od sredine 15. do kraja 18. stoljeća sačuvanih na liturgijskim predmetima na području Zadarske nadbiskupije, njihova kronološka i tipološka sistematizacija, valorizacija te kontekstualizacija unutar istovjetne a dosad poznate domaće i europske baštine je određeno kao primaran cilj rada. Osim podataka prikupljenih terenskim istraživanjima – pod kojima se prvenstveno podrazumijevaju rezultati povijesno-umjetničke autopsije ranonovovjekovnih tkanina s uzorkom prepoznatih na predmetima korištenima u rimokatoličkim obredima ili u opremanju crkvenih interijera – u radu su donešeni i rezultati arhivskih istraživanja, poduzetih s ciljem rekonstrukcije nekadašnje razine opremljenosti ovdašnjih crkava liturgijskim predmetima od tekstila te usporedbe sa količinom i vrstama do danas sačuvanih predmeta. U tom smislu je dragocjenim smatran svaki izvor koji sadrži podatke o vrstama (namjeni) tih dijelova sakralnih inventara, o tipologijama i bojama tekstila od kojih su bili načinjeni te o kupnji (naručivanju), darivanju ili oporučnom ostavljanju tkanina

ili odjernih predmeta. Također, od posebnog značaja su dokumenti koji potvrđuju praksu dijeljenja (raznošenja) liturgijskih predmeta od tekstila iz ukinutih samostana i desakraliziranih crkava u Zadru brojnim župama, i to ne samo onima na području Nadbiskupije nego i župama u udaljenim obalnim mjestima. Terenskim istraživanjima su tako u Skradinu, Šibeniku, Loparu na Rabu i Omišu zabilježeni primjerci misnog ruha koji su – sasvim izgledno – izvorno pripadali zatvorenim zadarskim crkvama.

Temeljni znanstveni doprinos ovog rada, uz reinterpretaciju i podrobnu analizu manjeg broja tkanina i arhivskih podataka ranije poznatih u domaćoj literaturi, je donošenje znatne količine dosad nepoznatih ranonovovjekovnih tkanina s uzorkom i to ne samo onih sačuvanih na području Zadarske nadbiskupije nego i srodnih (u mnogim slučajevima istovjetnih) a također dosad neobavljenih tkanina na liturgijskim predmetima dokumentiranima u drugim dijelovima Hrvatske, a s posebnim naglaskom na Jadransku Hrvatsku. Zahvaljujući širokom istraženom području je bilo moguće iznjedrili zaključke o konkretnim vrstama tkanina koje su na ovom, ali i drugim dijelovima istočne obale Jadrana zabilježene u većem broju, o njihovim dekorativnim tipologijama i podrijetlu, čime se posredno odgovorilo na pitanja o ukusima domaćih naručitelja te o načinima (mjestima) nabave tkanina.

Katalog doktorskog rada (Svezak II.) sadrži 293 jedinice u kojima su detaljno analizirane tkanine koje se temeljem zastupljenih dekora, tkalačkih konstrukcija te izgleda rubova (ukoliko su sačuvani) mogu datirati u razdoblje od kraja 15. do kraja 18. stoljeća. Terenskim istraživanjima je utvrđeno 13 primjeraka tkanina datiranih u 16. stoljeće, odnosno na razmeđu 15. i 16. stoljeća. Nadalje, obrađene su 73 tkanine nastale tijekom 17. stoljeća, među kojima je, nažalost, velik broj fragmentarno očuvanih primjeraka. Vrijedi istaknuti da su među tekstilima iz 17. stoljeća i jedine dvije tkanine s uzorkom sačuvane unutar relikvijarā, zatim jedini do danas preživjeli primjerak tapeciranog liturgijskog namještaja te jedina orijentalna

tkanina; riječ je o ostatcima pojasa za čije je podrijetlo pretpostavljena safavidska Perzija (Iran). Dakle, dok se na područjima Dubrovačke i Porečko-pulske biskupije te Đakovačko-osječke, Zagrebačke, Riječke i Splitsko-makarske nadbiskupije sačuvalo misno ruho skrojeno od skupocjenih otomanskih lampasa i baršuna, takvi tekstili nisu preživjeli na području Zadarske nadbiskupije. Također, među ovdje donesenim tkaninama s uzorkom iz 17. stoljeća nema nijednog primjerka venecijanske svile tipa *ornement d'église*, odnosno skupocjene tkanine osmišljene isključivo u liturgijske svrhe, a kakve su se uspjele sačuvati u nekim drugim sredinama na obali (npr. u Krku, Trogiru, Čiovu, Komiži, Hvaru, Makarskoj, Korčuli i Perastu).

Korpus tkanina s uzorkom iz 18. stoljeća predstavlja glavninu kataloga. Sačuvano je ukupno 207 primjeraka, a osim na značajan broj *ornements d'église* venecijanske provenijencije ovdje može biti ukazano i na 16 tkanina iz manufakture Jacopa Linussija (Furlanija, Karnija) među kojima prevladavaju monokromni klasični damasti. Terenskim istraživanjima provedenima u drugim dijelovima Hrvatske je također dokumentiran velik broj tkanina iz rečene manufakture, koje pak, u pogledu konstrukcija i izvedenih dekora, u najvećem broju slučajeva odgovaraju onima zatečenima na zadarskom području.

Zaključno, može se ustvrditi da doktorski rad donosi vjerodostojne, a ranije nepoznate odgovore na pitanja o količini, vrstama, vremenu i mjestu nastanka ovih do danas sačuvanih umjetnina na području Zadarske nadbiskupije kao i iscrpne, dosad neobjavljene arhivske podatke o opremljenosti ovdašnjih crkava i samostana tekstilnim predmetima u predmetnom razdoblju. Iz tog razloga rad može biti smatran referentnim zbirom korisnih podataka, od značaja ne samo za buduće domicilne istraživače nego i za inozemne stručnjake. Od posebnog interesa, ali i oslonca u narednim istraživanjima, zacijelo će biti pojmovnik stručnog nazivlja o tkanju i tkalačkim tehnikama, zatim transkribirani arhivski dokumenti (69 priloga), više od 900

reprodukcija u boji (fotografije tkanina / liturgijskih predmeta; mikro-snimci tkanina i njihovih rubova; fotografije borti i metalnih čipki i dr.; na ukupno 451 zasebno numeriranoj tabli) te naposljetku iscrpne kataloške jedinice izrađene sukladno standardima propisanim od strane međunarodne organizacije CIETA (*Centre International d'Études des Textiles Anciens*, Lyon), a koje sadrže brojne reference na komparativne primjerke, kako na one poznate iz domaće i inozemne stručne literature tako i na one još neobjavljene. x